VIIKONVAIHDE

IKIVIHREÄT

RIKU-MATTI AKKANEN

Kuvanveistäjä Juhani Saksan tekemä muistomerkki Hiski Salomaasta sijaitsee Kangasniemellä.

Amerikan ihmeitä etsimässä

”Täss on lokari nyt lännen risukosta,
olen kiertäny vaikka missä.
Olen käynynnä Piutissa Luisissa
Ratulaatissa Miiamissa.”

Amerikansuomalaisen Hiski Salomaan (alk. Hiskias Möttö 1891–1957) nimekkäin kappale Lännen lokari maalasi kuvan Amerikan ihmemaasta, jonne suomalaissiirtolaiset lähtivät etsimään onneaan.

Lännen lokari vilisee fingelskaa eli amerikansuomalaisten käyttämää sekakieltä.

Lokari on väännös metsuria tarkoittavasta loggerista. Piutti ja Ratulaati taas tarkoittavat aikalaisten hyvin tuntemia Butten ja Red Lodgen kaivoskaupunkeja.

Moni muukaan laulussa mainituista paikkakunnista ei ole täysin oikeassa kirjoitusasussa.

Räätäli lauloi metsureista

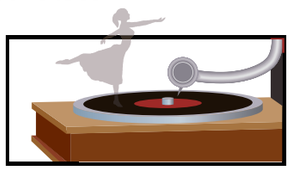

Salomaa levytti laulunsa kesällä 1930, mutta suomalaiset oppivat tuntemaan laulun paremmin vasta sodan jälkeen Metsäradiosta.

Etelä-Savon Kangasniemellä syntynyt Hiski ei tosin itse ollut metsätyömies vaan alkujaan räätäli. Tukkijätkien karuun arkeen laulaja tutustui toimiessaan ammattiliitossa.

Laulu ei kuitenkaan miellyttänyt Yleisradion silloista pääjohtajaa Hella Wuolijokea, jonka kerrotaan lyöneen levyn palasiksi suorassa lähetyksessä.

Suomalaista sisua

”Misson Meksikon Lempi
ja Honlunun Impi
ja Filippiinin keltanen Riikka.
Siellon lokari heitin keskellään
Mutta onko ollu Iiskin Iikka.”

Vaikka Hiski tunsi siirtolaisten ankarat työolot, laulussa on toiveikkuutta. Sisukkuudella selviytyy missä tahansa maailmassa, ja lopulta työ myös palkitaan.

Yksittäisen tukkijätkän sijasta laulun sankareina ovatkin metsätyöntekijät yleisemmin. 1900-luvun alussa heidät tunnettiin kovina raatajina, mutta myös railakkaina juhlijoina.

Laulussa esiintyy lisäksi hahmoja, joilla on todellisia esikuvia. Iiskin Iikka eli Ilkka Niemi oli lähtenyt Sievistä Amerikkaan ja päätynyt metsätöihin. Lännen Jukka taas oli Amerikassa käynyt banjonsoittaja, jonka myös muusikko J. Karjalainen sanoo tunteneensa nuoruudessaan. Karjalaisen albumi vuodelta 2006 on nimetty hänen mukaansa.

Rapakon taakse

”Vaekka mualiaman myrskyt
meitä tuuvittaa,
niin vapaus se varmasti voettaa.”

Vuosina 1860–1944 siirtolaisiksi Pohjois-Amerikkaan lähti noin 370 000 suomalaista.

Valtameren toiselle puolelle muuttoon oli monia syitä seikkailunhalusta työttömyyteen.

Esimerkiksi Minnesotan ja Michiganin metsärikkaisiin osavaltioihin sijoittui paljon suomalaisia, joiden jälkeläisiä asuu vieläkin näillä seuduilla.

RIKU-MATTI AKKANEN

KANSAN SUUSTA

Rahalla saa vaikka kirkossa tapella

”Jokaiselle, jolla on, annetaan, ja hän on saava yltäkyllin, mutta jolla ei ole, siltä otetaan pois sekin mitä hänellä on”, sanoo Matteuksen evankeliumin päähenkilö.

Tähän viitaten taloustieteilijät puhuvat Matteus-vaikutuksesta. Ne, joilla jo on, saavat yhä lisää.

Ilmiö ei rajoitu pelkästään rahaan, vaan se koskee myös vaikkapa oppimista. Se, joka oppii, etenee yhä kauemmas siitä, joka ei opi.

Vanha kansa tiivistää Matteus-vaikutuksen näin: raha tulee rahan luo. Siltä todella näyttää. Hyväntekeväisyysjärjestö Oxfamin mukaan maailman 85 rikkainta ihmistä ovat vauraampia kuin koko maailman köyhempi puolisko.

Raha ei tee onnelliseksi, mutta se rauhoittaa, väittää venäläinen sananparsi. Komilaiset puolestaan tiesivät, että ”kellä on rikkautta, sillä on riitoja”.

Heinävedellä rahan mahti tiivistettiin näin: ”Rahalla saa vaikka kirkossa tapella.”

Intiaanien näkemys rahasta on lakoninen: vasta sitten, kun maat, vedet ja ilma on pilattu, kalpeanaama tajuaa, ettei rahaa voi syödä.

Raha avaa kaikki muut portit paitsi taivaan portin. Mutta rahalla voi vaikuttaa oikeuden päätöksiin taivaan portin tällä puolen. ”Yksi kourallinen rahaa on vahvempi kuin kaksi kourallista totuutta,” sanoo ruotsalainen sanonta.

TOPI LINJAMA

REIJO HAUKIA

Meinrad Rohner toi hirrenveiston perinteen mukanaan Sveitsistä Suomeen. Työn alla ensi vuonna veistettäviä hirsiä. Ne pitää kuoria tänä vuonna, jotta ne eivät sinisty.

Kainuun sveitsiläinen harmittelee hirrenveistoperinteen katkeamista

Puuta Suomessa olisi vaikka millä mitalla, mutta hirrenveistoosaaminen puuttuu, ihmettelee sveitsiläinen hirrenveiston ammattilainen. Hän pitää syynä väärin suunnattua koulutusta.

HYRYNSALMI (MT)
Kun sveitsiläinen **Meinrad Rohner** muutti kymmenen vuotta sitten puolisonsa **Päivi Sainio Rohnerin** ja heidän kolmen lapsensa kanssa Hyrynsalmelle, ammatinvalinta ei ollut miehelle vaikeaa. Hänellä oli jo seitsemän vuoden kokemus puutalojen – ja nimenomaan hirsitalojen – tekemisestä sekä oma hirsitaloja rakentanut yritys.

Rohnerit ostivat vanhan Hakokylän koulun ja perustivat sen pihapiiriin Alppisalvos-nimisen osakeyhtiön.

Myös Alppisalvoksen toimialana on hirrenveisto ja hirsirakennusten valmistaminen suomalaisesta puusta. Hirret veistetään käsityökaluilla eli käytännössä moottorisahalla.

”Kun asutaan syrjässä, työ on luotava itse”, Sainio Rohner toteaa.

Raaka-aine on taatusti lähipuuta. Rohnerit hankkivat puut varta vasten suunnitteilla olevaan rakennukseen Metsähallitukselta, joka toimitti ne parhaimmillaan vain kolmen kilometrin päästä.

”Puut kaadetaan käsin. Moto olisi liian kovakourainen.”

Käsityön rinnalla nykyaikaiset ohjelmat

Vanhan koulun pihapiiri on kymmenessä vuodessa muuttunut paljon. Entisen urheilukentän tilalla on nyt modernia käsityöteollisuutta. Siinä syntyvät usean veistäjän voimin Alppisalvokselta tilattuihin rakennuksiin hirret.

Juuri valmistumaisillaan olevaan taloon on Rohnerin mukaan veistetty yli kilometrin verran hirttä.

Osa talon rungosta seisoo pystytettynä pihassa. Talo on kuitenkin viimeinen, joka toteutetaan perinteisellä tavalla eli pystyttämällä se ensin veistopaikalle ja purkamalla ja pystyttämällä se uudelleen rakennuspaikalle.

Vastaisuudessa rakennukset pystytetään suoraan rakennuspaikalle ilman aikaisempaa välivaihetta.

Vaikka hirret veistetäänkin käsin, Rohner piirtää jokaisen rakennuksen tilaajan toiveiden mukaisesti kolmiulotteisella CAD-suunnitteluohjelmalla. Jokainen taloon tuleva hirsi veistetään tarkasti piirustusten mukaisesti.

Suomesta puuttuu puurakentamisen opetus

Metsien keskellä kasvaneita suomalaisia saattaa helposti kummastuttaa se, että kokenut keskieurooppalainen hirrenveistäjä muuttaa Suomeen ja jatkaa työtään täällä. Eikö meidän suomalaisten jos kenen pitäisi olla hirrenveiston esikuvia?

Rohner on ihmetellyt samaa.

”Missäpäin Suomea vain olet, näet kaikkialla ympärilläsi puuta. Ja kun jotain rakennetaan, puuta ei valitettavasti aina edes harkita rakennusmateriaalivaihtoehtona. Puurakentamisen kulttuuri on niin kadoksissa ettei tule edes mieleen rakentaa puusta!”

Sitä hän ei kiellä, etteikö puurakentamisesta olisi hirveästi puhetta. Vähän sen eteen kuitenkin tehdään, hän harmittelee.

”Arkkitehdit kyllä piirtävät puurakennuksia, mutta käytännön tasolla osaaminen puuttuu.”

Hän näkee suomalaisten ongelmana koulutuksen. Puurakentamisen koulutus puuttuu meiltä kokonaan.

”Suomessa talonrakentaja opiskelee ammattiinsa kolme vuotta. Siinä ajassa hänen täytyy opiskella rakentamisesta kaikki perustuksista vesikattoon ja siltä väliltä.”

Parhaillaan työn alla olevan rakennuksen runko koottuna Alppisalvoksen pihaan Hyrynsalmella. Ensi vuonna taloja ei enää koota ennen varsinaista rakennuspaikkaa.

Suomalaiset ovat tottuneet ilmaiseen koulutukseen. Siksi yksityisen kouluttajan on hankala saada suomalaisia mukaan kursseille, harmittelee Päivi Sainio Rohner.

”Keski-Euroopassa on toisin. Siellä opiskellaan neljä vuotta pelkästään puurakentamista. Siellä kirvesmies on ammattinsa nimen mukaisesti juuri oikea kirvesmies.”

Toisin kuin Suomessa, Sveitsissä ammatillinen opetus painottuu ennen muuta oppisopimuskoulutukseen. Puurakentamisesta on tarjolla myös yliopistotason koulutusta.

Suomessa Rohner näkee ongelmaksi myös sen, että perinteisen veistämisen perinne on kadonnut. Kaikki satsaukset on kohdistettu teolliseen hirrentuotantoon. Sveitsissä taas perinteisten taitojen opettamista ei ole haluttu raivata uuden teknologian tieltä.

”Perinteiset taidot omaksunut osaa miettiä ennen kuin tekee.”

Rohner haluaa omalla työllään näyttää, että tuomalla hirrenveiston nykyaikaan oman yrityksensä tavoin sitä voi harjoittaa kannattavasti.

”Rikastumaan ei pääse, mutta toimeen tulee.”

Hirrenveistolla olisi Suomessa mahdollisuuksia

Sainio Rohner muistuttaa, että Keski-Euroopan tavoin myös Kainuussa on vahvat puurakentamisen ja hirrenveiston perinteet.

Koska puurakentamisen koulutusta ei Suomessa ole tarjolla, Alppisalvoksen toimialaan kuuluvat myös myös kouluttaminen ja hirsirakentamisen edistäminen.

Koulutus tosin on suunnattu pitkälti keskieurooppalaisille. ”Suomalaiset ovat tottuneet siihen, että koulutus on maksutonta, mitä taas yksityinen kouluttaja ei voi tarjota”, Sainio Rohner toteaa.

Jo puoli vuotta Suomeen muuton jälkeen Rohner veti ensimmäisen kuukauden mittaisen hirrenveistokoulutuksen keskieurooppalaisille. Nyt koulutuksia on ollut kuusi. Niissä Rohner on opettanut suunnilleen viittäkymmentä kirvesmiestä ja metsuria.

Rohner kuitenkin unelmoi edelleen, että Suomeen luotaisiin aito puurakentamisen ammattitutkinto.

”Erinomaisen perusopetuksen ansiosta suomalaisen peruskoulun käyneellä on aivan yhtä hyvät, ellei paremmatkin, mahdollisuudet valmistua hyväksi puurakentamisen ammattilaiseksi kuin sveitsiläisellä”, Rohner korostaa.

JUHANI REKU